N. IORGA

OLTENIA ŞI SERBIA

Conferință ținută la Craiova în ziua de
22 Novembre 1915

:: ÎN FOLOSUL ::
REFUGIAȚILOR SÎRBĬ

VALENII-DE-MUNTE

„Neamul Românesc", Tipografie și Legătorie
1915

www.dacoromanica.ro

OLTENIA ȘI SERBIA

Conferință ținută de N. IORGA la Craiova în ziua de 22 Novembre 1915.

Onorat auditoriu,

Vă rog să nu mă judecați după cele ce le-a spus d. dr. Laugier, nici chiar după conferința pe care îndrăznesc să o desvolt înnaintea domniilor voastre, ci numaĭ după intenția care m'a îndemnat să vorbesc, intenția de a ajuta, întru cît putem și noĭ, dacă nu putem ajuta în de-ajuns, cum datorim, poporuluĭ nobil care nu «piere» dincolo de Dunăre, ci, din potrivă, își afirmă dreptul de a trăi în mijlocul celor d'intăiŭ popoare din lume, cărora li s'a făcut egal prin biruință, prin spirit de jertfă, prin toate suferințele îndurate pentru țară, poporuluĭ acestuia care afirmă înnaintea uneĭ lumĭ robite triumfuluĭ și interesuluĭ material care l-a provocat, afirmă înnaintea lumiĭ întregĭ că nu vor trăi, de fapt, popoarele marĭ în sensul vastelor teritoriĭ pe care

www.dacoromanica.ro

se întind, nicĭ popoarele marĭ prin numărul mare al acelora cari le alcătuiesc, prin tehnica lor perfecționată, prin norocul generalilor bunĭ și al diplomaților iscusiți, ci popoarele în care de la cel d'intăiŭ la cel din urmă arată toți, până la ultima picătură de sînge, hotărîrea de a trăi și maĭ departe în cultul tradițiilor naționale și în îndeplinirea datorieĭ către urmașĭ. (Puternice aplause.)

Spun anume persoane, dar n'aŭ dreptate, că noĭ trebuie să ni interzicem astfel de manifestărĭ. Și nu din lipsă de simpatie, căcĭ care ar fi omul atît de putred la suflet, atît de puțin înțelegător pentru lucrul cel maĭ mare din lume, care e jertfa pentru țară? Sînt foarte sigur că nu sentimentul acesta poate lipsi la noĭ. Ci pentru alt motiv ar trebui să ni interzicem a vorbi de Sîrbĭ Oamenii aceștia aŭ trecut prin cel maĭ greŭ moment din viața lor națională, eĭ nu s'aŭ putut răscumpăra nicĭ printr'o biruință fără pereche în istoria biruințelor unuĭ mic popor modern față de oștirile uneĭ marĭ monarhiĭ. Cîtă așteptare dureroasă, cîtă încordare de puterĭ, cîtă hotărîre de a întrebuința orĭce pentru a curăți pămîntul național de dușmanĭ și cîtă fericire a doua zi după triumf! Cîtă nenorocire apoĭ, cînd alțĭ norĭ s'aŭ ridicat la orizont, și cîtă desperare cînd s'a văzut că tot ce poate face un om e zădarnic împotriva armelor teribile pe care le aduce civilisația maĭ înnaintată! Sîntem deprinși prin cărți le de istorie cu povestirea grozăviilor de pe vremurĭ, cu miile de miĭ de oamenĭ care ar fi perit, cu orașele care aŭ fost distruse, cu

www.dacoromanica.ro

comorile de civilisaţie prăbuşite în flacările care distrugeaŭ cetăţile; sîntem deprinşi cu paginile acelea pe care cronicariĭ le-aŭ zugrăvit, adunînd tot ce era maĭ înspăimîntător în imaginaţia lor. Şi noĭ, istoriciĭ, de atîtea orĭ am spus tineretuluĭ care vine la lecţiunile noastre: nu credeţĭ toate lucrurile acestea; nu se poate să fi fost aşa. Şi, astfel, din Turciĭ, din Tatariĭ de pe vremurĭ, din Avarĭ, din Hunĭ am făcut niştе înfăţişărĭ maĭ acceptabile ale fiinţeĭ omeneştĭ. Ziceam că aŭ exagerat contemporaniĭ, că retoriĭ aŭ împodobit cu florĭ roşiĭ mormintele celor căzuţĭ, dar că realitatea a fost maĭ puţin dureroasă de cum apare din scrisul vremurilor. Eĭ bine, aŭ trebuit zilele acestea de astăzĭ ca să ni arăte că, dacă atuncĭ n'a fost, fără îndoială, aşa cum zugrăvesc cronicariĭ, că barbariĭ aŭ fost maĭ miloşĭ, maĭ înţelegătorĭ de rosturile şi drepturile unuĭ popor, se poate totuşĭ ca, în cea maĭ înaltă desvoltare culturală în cea mai deplină stăpînire a mijloacelor prin care s'a subjugat natura, umanitatea, prin oamenĭ cari staŭ în fruntea eĭ, să fie capabilă de a îndeplini, netăgăduit, aşa cum vedem noĭ înşine şi cum nimenĭ nu poate spune că n'a fost, lucrurĭ de care Hunĭĭ, Avariĭ, Turciĭ, Tatariĭ n'ar fi fost în stare. Şi, dacă ar fi fost în stare, eĭ, barbariĭ de odinioară, ar fi o motivare: e maĭ puţin vinovat acel care îndeplineşte un lucru fără a-şĭ da samă de crima pe care o săvîrşeşte. Omenirea a trecut însă din fasa instinctelor sălbatece, aruncate fără niciо stăpînire a minţiĭ, la fasa în care mintea stăpîneşte instinctul: dacă instinctiv, în pornirea luĭ oarbă, barbarul poate

www.dacoromanica.ro

să distrugă, omul cugetării, omul planului, omul răspunderii, omul modern, care face ceia ce vrea, omul acesta modern nu trebuia să înfăţişeze povestirii veacurilor care vor veni infamia ce se săvîrşeşte astăzi la doi paşi de noi, dincolo de Dunăre.

Şi atunci zic unii: condamnarea aceasta a noastră de ce nu s'a prefăcut în faptă, în ajutorare, în intervenţie alături de aceii cari dădeau sîngele lor scump pentru mîntuirea poporului lor? La aceasta voiu răspunde că în poporul nostru, care nu e de ieri, de alaltăieri, hotărîrile care s'au luat pe vremuri n'au fost niciodată hotărîrile fricei, că poporul acesta ţine minte, că-şi aşteaptă ceasul şi, dacă în cutare moment a fost aşteptat şi n'a venit, aceasta înseamnă că în clipa următoare va veni fără îndoială, răsbunînd zăbava pe care împrejurări fatale au putut-o aduce. (Puternice aplause, îndelung prelungite.)

N'aibă nimeni grijă: Or să ne vadă. Şi or să ne vadă unde trebuie şi cum trebuie. Şi atunci o să înţeleagă oricine că nici pe prietenii adevăraţi nu i-am uitat, nici pe aliaţii noştri fireşti nu i-am părăsit, nici pe aceia cari sînt duşmanii oricăruia Stat naţional, oricăruia viitor naţional liber de stăpînirea altor neamuri, nici pe duşmanii aceştia ai tuturora şi ai noştri nu i-am iertat. Şi va veni vremea de vom dovedi cum am capitalisat numai, trecînd în samă dobînzile cuvenite, datoria noastră, pe care o vom plăti cu siguranţă, *o vom plăti!* (Mari aplause.)

Vă aduceţi aminte, din vechea istorie a Mol-

www.dacoromanica.ro

doveĭ, de scena aceia de aparentă desnădejde, de aparentă abdicare, de aparentă părăsire a rosturilor de luptă a luĭ Ștefan după Valea-Albă.

Se adunaseră împotriva oștilor moldovenești puterile admirabil organisate — maĭ admirabil și decît puterile austro-germane de astăzĭ —, puterile nesfîrșite ca număr, dar maĭ ales minunate ca alcătuire, ale Împărățieĭ turcești. Domnul moldovean a fost înfrînt și s'a retras în munțĭ. A fost un triumf atuncĭ în tabăra turcească. S'a isprăvit cu Moldova! Niciodată steagul moldovenesc nu va maĭ umbri oștĭ care să meargă la luptă! Domnul nu era nicăirĭ. Dacă ar fi fost și atuncĭ o judecată europeană, dacă ar fi fost aicĭ la noĭ ceva care să semene cu opinia publică nerăbdătoare — și poate e nobil să fie cineva nerăbdător, și poate că e cuminte să fie și cel care înfrînează pe nerăbdătorĭ —, judecătorĭĭ ca și nerăbdătorĭĭ ar fi zis: s'a mîntuit cu Ștefan: și-a părăsit steagul, și-a părăsit oastea, s'a ascuns în munțĭ; ba unĭĭ ziceaŭ că a fugit în Polonia și că l-aŭ văzut pribeag la un han de drumul mare. Aŭ trecut însă cîteva lunĭ de zile numaĭ și, cum ni spune un vechiŭ povestitor venețian, Ștefan se vedea călărind din noŭ în fruntea oștilor sale de-a lungul pămîntuluĭ Moldoveĭ. Nu fugise, se pregătise; nu părăsise lupta, se reservase. Știa, cum știm și noĭ, că, orîcîte clipe ar avea nedreptatea, dreptatea are o veșnicie. (Puternice aplause.) Și, în veșnicia aceia, cumintele găsește totdeauna clipa 'n care, în numele luĭ Dumnezeŭ și pentru cele maĭ scumpe

www.dacoromanica.ro

interese ale umanităţii, se spune cu sabia în mînă cuvîntul hotărîtor.

Sînt biruitorĭ aicĭ aproape, dincolo de Dunăre. Nu voiŭ discuta valoarea uneĭ biruinţe pe care o cîştigĭ alăturĭ cu două armate alcătuite din elementele cele maĭ bine pregătite ale unor State de veche desvoltare militară. Nu voiŭ califica iarăşĭ cît de frumos este din partea unuĭ principe de Franţa, unuĭ coborîtor al luĭ Ludovic al XIV-lea şi al luĭ Ludovic-cel-Sfînt, ba chiar al luĭ Francisc I-iŭ, acela care înţelegea să piardă totul, dar onoarea nu, cît este frumos din partea unuĭ principe de Franţa, cu crinĭ albĭ aĭ Bourbonilor în armele sale, să între 'n oraşul unde, în cea maĭ straşnică tortură a sufletuluĭ săŭ, şi-a petrecut ultimele momente de luptă un bătrîn rege plîngînd asupra soarteĭ teribile care fără dreptate îĭ lovia regatul, un tînăr principe eroŭ care trebuia să întovărăşească steagurile sale în rătăcire, acel vechiŭ om politic sîrb, Paşicĭ, care, cu cîteva lunĭ înnainte, binecuvîntase ceasul ce-l făcuse să presideze la întemeierea Serbieĭ marĭ pe care trebuia să o lase acum sfîşiată în mînile duşmanuluĭ, şi soldaţiĭ aceia hotărîţĭ la moarte, cari părăsiaŭ cea din urmă Capitală de refugiu a Statuluĭ sîrbesc pentru a căuta colţul de munte unde se poate cheltui ultima sforţare pentru onoarea naţiuniĭ lor. Nu se urmăreşte decît de un biruitor ieftin,—cu doĭ cari-l sprijină, la dreapta şi la stînga, — satisfacţia ignobilă de a visită un cîmp de luptă asupra căruia plutesc încă umbrele mucenicilor cari bucuros

www.dacoromanica.ro

aŭ murit pentru ţară. (Aplause puternice.) Dacă nu mă înşel, în lumea aceasta, în care n'a perit onoarea, *din fericire* n'a perit încă onoarea, şi unde este o onoare militară de la care se cere mai mult decît de la onoarea unuĭ simplu cetăţean, în lumea aceasta, zic, nu poate să meargă cineva într'un loc cum e Nişul, nu poate să calce pe cîmpurĭ de luptă cum sînt acelea care aŭ fost părăsite numaĭ după ultime silinţe, de Sîrbĭ, decît aducînd prinosul săŭ de florĭ, de părerĭ de răŭ, de laude pentru eroiĭ cari s'aŭ sacrificat acolo. Cine face altfel, se osîndeşte, văzînd însuşĭ motivele de trufie zadarnică, de lipsă a simţuluĭ de înţelegere pentru adevărata vitejie care l-aŭ îndemnat la luptă.

Spun buletinele că regele Petru, întovărăşit de fiul săŭ şi de Paşicĭ, de cîţiva ofiţerĭ, a luat drumul Albanieĭ. Anumiţĭ oamenĭ, cari se bucură la noĭ, cari cred că aŭ motiv să se bucure de aşa ceva, anunţă că Serbia s'a sfîrşit, că de acum înnainte, spre fericirea noastră, se vor întinde provinciile austriace pănă în fundul Balcanilor. Şi, natural, noĭ vom fi absolut garantaţĭ prin faptul acesta, prin zugrumarea unuĭ popor cu drept la viaţă pe pămîntul moşteniriĭ sale; în aceasta este o asigurare că noĭ, în orĭce fel de împrejurărĭ, vom trăi liberĭ şi glorioşĭ pe pămîntul pe care ni l-aŭ lăsat strămoşiĭ noştri. Dacă Serbia ar fi fost cuminte, ea ar fi trebuit să îmbrăţişeze picioarele Puterilor Centrale, şi copilaşiĭ balcanicĭ s'ar odihni împreună, în cuibul pajurilor întovărăşite. Acuma însă, cînd gîtul unuia a fost sucit de mîna năvălitorilor, ceĭlalţĭ treĭ

www.dacoromanica.ro

copilaşi,—Greci, bunii noştri prieteni, Bulgarii şi noi înşine,— o să găsim mai mult loc supt aripile calde ale biruitorilor, care-o spun, în treacăt, — uită să numească precis, cu un nume şi cu o dată biruinţa lor.

Fiindcă, vedeţi, Serbia se pare că e zdrobită. Dar unde? In ce luptă? Care e clipa aceia mare de atac cavaleresc, de superioară vitejie, de desfăşurare a tuturor mijloacelor nobile ale războiului, în care armata sîrbească să fi ieşit biruită de armata cealaltă? A urmări prin mijloace tehnice o armată care se retrage şi a crede că, atunci cînd ea a părăsit cîmpiile de luptă ale solului său propriu, s'a isprăvit cu dînsa, aceasta este o ilusie. Nu ştiu, de altfel, dacă aceî cari o spun o cred saŭ dacă este numai o minciună ieftină pentru oamenî credulî, cum se pare că sînt între noi, dar, din fericire, sînt atît de puţinî între noi. Şi, cu cît lucrurile se vor desfăşura, vor fi tot mai puţinî între noi aceia cari se pot prinde atît de uşor, cu vîrful aurit, dar ascuţit, al uneî undiţe ţinute într'adevăr de mînî dibace, în care trebuie să se prindă însă numai ceî mai proştî dintre peştiî mărunţi. (Mare ilaritate, aplause.)

Eŭ, d-lor, cred că Serbia nu moare. Fiindcă eŭ cunosc o altă Serbie, care a fost înfrîntă, o Serbie distrusă, stăpînită de Turcî. Şi, oricît ne-am lăuda că a isprăvit umanitatea cu concepţiile stupide ale filosofilor şi cărturarilor de pe vremurî cu privire la dreptate, totuşi nicio Putere din Europa nu va putea stăpîni Serbia biruită

www.dacoromanica.ro

la 1915 aşa cum aŭ stăpinit-o Turciĭ după 1389. Şi, orĭcum, obrazul omenirĭĭ s'a supţiat: acum, dacă nu se observă lucrul, din causa stratuluĭ de murdărie morală ce s'a depus, dedesupt tot va rămînea un obraz maĭ supţire decît la oameniĭ de acum cîteva secole. Şi ceia ce Turcul şi-a putut permite la 1389 pe pămîntul Serbieĭ, o Putere creştină, orĭcare ar fi ea, n'ar îndrăzni să facă astăzĭ. Eŭ ştiŭ însă, supt regimul turcesc de la 1389 pănă la 1800, cît de puţin moartă a fost această Serbie, cît de mult în adîncul pămîntuluĭ eĭ s'aŭ adunat apele acelea din care trebuiaŭ să răsară maĭ tărziŭ izvoarele vieţiĭ moderne a Statuluĭ sîrbesc. Treĭ secole, n'a venit acolo nicĭo carte, nicĭun îndemn de cuvîntător; nicĭo organisare nu era ca să apere conştiinţa naţională a poporuluĭ; mergeaŭ doar din sat în sat cîntăreţiĭ povestind luptele de odinioară, îmbrăcînd în strălucitoarea haină a poesieĭ ceasurile de vitejie de pe vremurĭ, şi atît. Nu exista nicĭo conştiinţă publică europeană; cine, în Europa de la începutul timpurilor moderne, s'ar fi gîndit la o Serbie etnică? Cine s'ar fi crezut în stare să scape Serbia supusă de dominaţia turcească? Şi ar putea spune cineva foarte uşor: dacă treĭ veacurĭ trec asupra unuĭ popor supus şi acest popor nu se mişcă printr'o răscoală, printr'un strigăt de durere, printr'un apel către dreptatea lumiĭ, printr'o chemare către pedeapsa luĭ Dumnezeŭ, poporul acela e mort într'adevăr. Eĭ bine nu: după treĭ veacurĭ care sînt ca acele treĭ zile de petrecere în mormînt ale Mîntuitoruluĭ, Serbia a înviat. A fost de ajuns

www.dacoromanica.ro

ca în mijlocul ţeranilor să apară un ţeran ca dînşiĭ, un negustor de vite, un haiduc, un fost auxiliar al oştilor creştine austriace care străbătuseră provinciile turceştĭ de dincolo de Dunăre, pentru ca mulţimea aceasta ţerănească să se ridice întreagă supt călăuzirea luĭ Caragheorghe şi să întemeieze această Serbie nouă, care, supt dinastia luĭ şi a luĭ Miloş Obrenovicĭ, a trăit, s'a desvoltat, s'a întemeiat moral, s'a organisat material pănă în timpul nostru. Şi, atuncĭ cînd treĭ veacurĭ de stăpînire turcească, treĭ veacurĭ de întunerec, fără şcolĭ, fără carte, treĭ veacurĭ de părăsire din partea lumiĭ întregĭ, fără îndemnurĭ, fără făgăduielĭ, fără o zguduire trezitoare din partea nimănuĭ, n'aŭ putut să omoare vechea Serbie, care şi-a vărsat sîngele pentru creştinĭ în lupta de la Cosovo, crede cineva că ajung triumfurile luĭ Galwitz, ale luĭ Mackensen, ale luĭ Köves de Kövesháza (Ilaritate), — care este pregătitorul, vă rog, pentru uniĭ dintre Romînĭ, al idealuluĭ de desvoltare către Nistru, către Ucraina, către stepa rusească, către Marea Neagră, Marea de Azov, Marea Caspică, poate, a poporuluĭ românesc —, ajunge biruinţa d-lor Mackensen, Galwitz, Köves de Kövesháza, plus un număr oarecare de inteligenţe militare bulgăreştĭ (mare ilaritate), pentru a distruge Serbia de astăzĭ?

Într'adevăr aŭ căzut mulţĭ, căcĭ mult poate să omoare maşina modernă a oştilor pornite către distrugere, dar pănă la omorîrea metodică a copiilor nu s'a ajuns. Sînt acolo, în adăposturĭ ca acestea de la noĭ, în văile albanese, pe pămîntul primitor, dar nu ajutător, cum trebuia, al

www.dacoromanica.ro

Grecieĭ, legată prin alianță (aplause puternice), și în larga noastră ospitalitate frățească, plină de făgăduințe, în retragerea din munțiĭ, decĭ, cu așteptarea uneĭ nouă lupte, care va birui, la noĭ și acolo, în Grecia, unde fețe rușinate primesc pe camaradul de arme din 1913, care a dat Eladeĭ maĭ mult decît avea dreptul să spere numaĭ după vitejia și jertfa eĭ, sînt acolo copiĭ cari vor răsbuna cîndva pe părinții lor. (Furtunoase aplause.) Și cine omoară pe bărbațiĭ unuĭ popor supt ochiĭ femeilor, înnaintea copiilor, acela pregătește în copiiĭ aceștia, sfătuițĭ de femeile care-ĭ vor crește în lecțiile aspre ale durerii, răsbunătorĭ cum nu s'aŭ maĭ văzut vre-odată în istoria popoarelor. (Puternice aplause, mult prelungite.)

Credețĭ d-voastră că așa se alcătuiesc și se destac Statele ca o Austrie pe care o facĭ cît de mare, tocmaĭ fiindcă n'are suflet, n'are necesități organice și o întinzĭ cît poate diplomatul să întindă mușamaua? Nu! un popor-Stat cum este Serbia e un organism, iar Statele cum e Austria sînt aglomerațiunĭ: un conglomerat grosolan, în care se amestecă marmura curată, piatra cuprinzînd într'însa metale nobile, cu prundul rîurilor, legate toate împreună prin ordinarul lut care este birocrația, funcționarismul austriac. Statele acestea se rup, la ceasul lor, și de mînile unuĭ copil, pentru a pune marmura de o parte și pentru a arunca lutul, cu toată netrebnicia și murdăria ce o cuprinde, a-l arunca jos ca un praf netrebnic. Ființele organice însă, acelea nu se distrug; se strîng, se mutilează, dacă

www.dacoromanica.ro

voiți, dar din suferința lor izvorăsc puteri nouă; creațiuni nouă vin să înlocuiască pe cele vechi.

Dacă am vrea să înfățișăm printr'o singură comparație ce este un popor adevărat, am putea întrebuința următoarea: buruiana care cuprinde foarte răpede un cîmp foarte întins, nu cere nici plug, nici sămînță, nici îngrijire. Cresc ierburile în univers de se sperie omul înnaintea lor. Cine e cunoscător însă în aceste lucruri, știe că buruiana abia se vede în Martie, că în April răsar din ea flori modeste care parcă să roagă să o cruți, făgăduind că n'o să ocupe loc mare și că ea, floarea, o să te mîngîie și mai departe; în Maiu abia poți trece prin dudăie, dar vine pe urmă căldura lui Iunie și, în locurile unde se trufia buruiana, cu toate podoabele sale, nu se mai găsește altceva decît frunze uscate pe care le bate vîntul în toate părțile. Buruiana nu trebuie nici arată, nici sămănată, nici plivită, dar ține din Mart și pănă în Iunie. Iar ceia ce punem noi în țărînă ca să ne hrănim cu dînsul, fiindcă voim, fiindcă ni trebuie, se face tăind întăiu dureros pămîntul cu fierul.

Așa se întemeiază popoarele cele adevărate. Veacuri întregi, și în Serbia și la noi, s'a tăiat adînc pămîntul țerii, cu durere, cu silinți nepilduite, pentru ca brazda să se facă. Și pe urmă aŭ venit cărturarii naționali și aŭ sămănat așa de bine după războinici; pe locul unde fierul suferinței deschisese brazda, ei aŭ aruncat larg sămînța viitorului. Iar, la capăt, ceia ce s'a ridicat prin darul semințeĭ cărturarilor a fost hrană îndelungată pentru toți, veacuri întregi. Așa se

www.dacoromanica.ro

întemeiază popoarele, în felul acesta se alcătuieşte trăinicia şi nemurirea lor. Brazda plugului de suferinţă a fost şi la dînşii, la Sîrbi, larg sămănată de cărturari. Iar cine crede că lovind la suprafaţa unei ţarine care a încăput în mîna lui, poate distruge recolta întreagă, acela se înşeală: rupînd spicele tocmai se desface dintr'însele sămînţa, care intră din nou în pămînt, şi ea va hrăni, la vremea ei, nu pe hoţii cari au năvălit în recolta străină, ci pe fiii pămîntului aceluia. (Furtunoase aplause, îndelung prelungite.)

D-lor, eu nu cred în triumful brigandagiului. Nu cred. Acum cîtăva vreme, corectam nişte pagini istorice de mai veche grecească din care am cules un proverb care la noi nu se aude, dar care e bine să se ştie. Bulgarii, după 1913, au pomenit şi ei un proverb, a cărui realisare cred a o vedea astăzi; dar ceia ce au spus ei după 1913 pentru 1915, se poate spune astăzi de Sîrbi pentru ceia ce o să fie după 1915. Spune proverbul: morile lui Dumnezeu macină încet, dar sigur. E adevărat. Numai cît morarul ştie că esenţialul nu este ce se macină întăiu, fie chiar şi încet şi sigur, ci ceia ce se macină *pe urmă*. După tărîţa pe care a măcinat-o moara lui Dumnezeu pentru dînşii astăzi, ea va măcina făina cea bună pentru Sîrbi mîne. În privinţa aceasta nu poate fi nicio îndoială. (Ilaritate, aplause puternice.) Iar, în ceia ce priveşte proverbul meu, e foarte scurt şi foarte bun: Dumnezeu prieşte hoţului, dar păgubaşului ceva mai mult. Şi cred că Dumnezeu însuşi abia

www.dacoromanica.ro

ajunge ca să răsplătească paguba nedreptății de astăzi.

Cred în viitorul lor cum cred în viitorul nostru; privesc suferința lor cum aș privi suferința noastră; admir energia, liniștea cu care ei au primit această suferință, cum sînt sigur că aceleași însușiri zac în reservoriile adînci ale poporului nostru — nu în ceĭ de sus —, în aceste nesfîrșite reservorii, orîce suferință ni va reservà Dumnezeŭ. Și poate să ni reserve și nouă, cînd ni vom face datoria, căci nu mergem mîni nici la o excursie, nici la o pleașcă, nici la un chiul, ca să întrebuințez cuvîntul orășenesc, ci mergem la întrebarea teribilă a viitorului, care cu o mînă dă biruință și cu cealaltă suferința, și nu dă biruința cu mîna dreaptă fără să dea și suferința cu mîna stîngă. Da, eŭ cred că urmașii noștri vor admira energia liniștită, sigură de sine, de dreptatea sa, cu care și noĭ vom primi încercarea noastră, ca să ajungem și noĭ, împreună cu aceștia, la biruința comună împotriva nedreptății. (Marĭ aplause.)

Pentru ceĭ cari cred că s'a isprăvit cu Serbia, voiŭ maĭ pune în asămănare scena ultimă a înfrîngerii sîrbești de azĭ și a înfrîngerii bulgărești de ierĭ.

În 1914, oștile noastre stăteaŭ aproape de Sofia; oștile grecești înnaintaŭ către aceiași Capitală bulgară; între Sîrbĭ și între Bulgarĭ se urmà o luptă în care Bulgarii își făceaŭ ilusiĭ dacă socotiaŭ că biruința lor era aproape. Reședința regeluĭ Ferdinand era flămînzită, amenințată, și

www.dacoromanica.ro

atunci el, regele, a trimes telegrama pe care o cunoaşteţi bătrînuluĭ rege Carol al Romănieĭ, făgăduindu-ĭ ce n'avea intenţia să dea şi ce nu i-a dat, şi iscălind, cînd a fost vorba de pace, ceia ce era hotărît să nu respecte, căcĭ a doua zi după încheierea tractatuluĭ de pace se trimetea ordinul de zi către armată care se ştie de toată lumea, şi care făgăduia răsbunarea zilelor acestora de umilinţă.

Şi acesta este un sfîrşit pentru un popor învins. Să mi se dea voie să găsesc maĭ nobil actul regeluĭ Petru al Serbieĭ. Şi el a fost rugat să încheie o pace care i s'a oferit înnainte de înfrîngere, a doua zi după o biruinţă care poate fi înscrisă între cele maĭ nobile ce s'aŭ cîştigat vre-o dată de un popor mic împotriva uneĭ forţe covîrşitoare. S'a cerut poporuluĭ sîrbesc să se împace cu aceĭ cari se pregătiaŭ să-ĭ năvălească teritoriul. Cineva care a străbătut Serbia atuncĭ, a vorbit cu o sentinelă, cu un ţeran bătrîn de cincĭzecĭ de anĭ, îmbrăcat în hainele de acasă şi care înfăţişa atuncĭ însuşĭ sufletul poporuluĭ săŭ. I-a spus: Se pregăteşte o luptă nouă; vi se oferă pace; nu vă împăcaţĭ? — Să ne împăcăm. — Dar fără prietenĭ voştri, numaĭ cu voĭ! Şi atuncĭ bătrînul, scuturînd din cap, zise: nu; maĭ bine ne batem!

S'aŭ bătut. Şi, cînd, după două lunĭ de sforţărĭ fără exemplu, 100.000 oamenĭ, păstraţĭ prin geniul militar al luĭ Putnic, aŭ găsit, prin munţiĭ înghеţaţĭ, prin văile prăpăstioase, cu o mămăligă de hrană la treĭ zile pentru soldaţĭ, aŭ găsit drumul lor de refugiu, li s'a oferit încă odată pa-

www.dacoromanica.ro

cea. Şi regele Petru a căutat, nu pacea asigurătoare, ci moartea de eroŭ şi, neputînd-o afla, a avut singura durere în sufletul său că nu i-a fost dat să cadă în fruntea ostaşilor săĭ înnainte de a părăsi ultima brazdă a pămîntuluĭ sîrbesc apărat de dînsul.

Să mi se dea voie atuncĭ să aleg, între telegrama mincinoasă din Sofia de la 1913, între măgulirea sentimentelor bătrînuluĭ vecin a căruĭ blîndeţă de suflet era cunoscută, între încheierea uneĭ păcĭ pe basă de minciună, între sfruntata eĭ tăgăduire a doua zi, de o parte, şi, de alta, între bătrînul acesta, încunjurat de tot ce este în Serbia eroism şi cugetare politică, care apucă drumurĭ de munte ca Ştefan-cel-Bătrîn al nostru, atuncĭ cînd se ascundea în peşterile Carpaţil r aşteptînd ziua răsbunării, să mi se dea voie să aleg pe regele Lear în locul luĭ Shylock rege.

II.

Partea accasta era absolut necesară fiindcă toţĭ avem în sufletele noastre o nesfîrşită datorie morală de plătit şi trebuie s'o plătim, cu orĭce primejdie, către dînşiĭ, afirmînd că în dosul cuvintelor noastre este o hotărîre, că hotărîrea aceasta se va preface, prin voia noastră, în faptă şi, prin voia luĭ Dumnezeŭ, se va preface în biruinţă.

După această lămurire trec şi la partea explicativă, care va fi poate maĭ scurtă spre a nu obosi prea mult. Trec decĭ la partea care lămureşte

www.dacoromanica.ro

legăturile speciale ale Olteniei d-voastră cu Serbia.

Din tot cuprinsul Ţerii Româneşti, în Oltenia s'a arătat mai multă simpatie pentru Sîrbi. Poate fiindcă i-a văzut mai de aproape, fiindcă aici tunurile s'aŭ auzit bubuind, fiindcă aici eroii aŭ fost întîmpinaţi în nenorocirea lor, fiindcă supt ochii d-voastră rătăcesc încă mulţimile acelea de femei, de copii, de bătrîni, de preoţi, — din cari unul s'a tocmit porcar pentru o bucată de pîne. Poate, însă, că nu numai de aceia, ci şi dintr'alt motiv, de aici aŭ venit sentimentele cele mai calde de milă, sentimentele cele mai înnalte de admiraţie, de asigurare a prieteşuguluĭ faţă de poporul sîrbesc. Şi bine s'a făcut, şi, de cîte orĭ, orĭcuĭ, i se va oferi ocasia să ajute pe Sîrbul pribeag, să se gîndească la vorbele acelea din Evanghelie că prin orĭce drumeţ care calcă pragul caseĭ tale Dumnezeŭ însuşĭ întră, şi cu atît mai mult prin drumeţul acela nenorocit care a luat cîrja, toiagul pribegieĭ fiindcă a căutat să apere pănă la sfîrşit dreptatea luĭ Dumnezeŭ. Să-ĭ privim ca pe fraţiĭ noştri fără să aşteptăm nimic de la dînşiĭ. Aŭ plătit lumiĭ aşa de mult în ceia ce priveşte îmbogăţirea comoriĭ morale a umanităţiĭ, încît noĭ n'avem nimic să li cerem în schimb pentru tot ceia ce, individual saŭ ca naţiune, am fi în stare să li dăm.

Şi mă gîndesc cu oroare, faţă de sentimentul acesta firesc, la ideia, pe atît de nebună, pe cît de stupidă, care a încolţit în mintea unor oameni pervertiţi prin imoralitatea luptelor politice de interes particular, ideia aceia de a ne aşeza în rîndurile despoietorilor Serbieĭ învinse.

www.dacoromanica.ro

Sînt oamenĭ cari nu se mulţămesc să atragă urgia Rusieĭ, refăcută mîne, prin luarea Basarabieĭ, înnainte de momentul său, *înnainte de momentul său* — aşa trebuie să se înţeleagă lucrul, — ci maĭ vreaŭ ceva pe lîngă această Basarabie, care, naţional, este locuită de aĭ noştri. Nu, n'am uitat-o, căcĭ să nu creadă cineva că sentimentele care nu se manifestă prin cereri nu se ascund în adîncul sufletuluĭ omenesc... (un domn protestează cu jumătate de glas). Numaĭ cît — fiindcă am auzit o protestare — trebuie să fie cineva un idiot (mare ilaritate) ca să-şĭ închipuie că un Stat mic poate să provoace o Putere mare vecină cu dînsul în afară de casul cînd Puterea aceasta în momentul înfrîngerieĭ, se sfarmă pentru totdeauna. Eĭ bine, vom ataca Austro-Ungaria la momentul său, fiindcă Austro-Ungaria trîntită la pămînt nu se va ridica niciodată, pe cînd Rusia are încă înnaintea sa un viitor pe care-l vom măsurà cu răbdarea şi pregătirea noastră. (Aplause.)

Şi iată unde aveam intenţia să ajung: s'aŭ găsit oamenĭ atît de ignobilĭ, cu o atît de totală ignorare, nu numaĭ a dreptuluĭ, dar şi a cavalerismuluĭ celuĭ maĭ elementar, adevărate hiene săpătoare de morminte, care aŭ spus: Serbia e jos, să ni luăm Valea Timoculuĭ. Şi aŭ scris aceasta! De altminterĭ la noĭ a scrie nu e un act de curaj aşa de mare, fiindcă în dos nu e un sentiment de răspundere şi consecvenţă atît de puternic ca la popoarele a căror civilisaţie e pe deplin isprăvită; a doua zi scriitorul politic a uitat şi el ce spusese în ajun.

www.dacoromanica.ro

D-lor, Romînii din valea Timoculuĭ alcătuiesc într'adevăr o populaţie foarte numeroasă. Această populaţie nu e însă originară de acolo: sînt pribegĭ oltenĭ de-aĭ d-voastră; aŭ fugit de urgia fanariotă şi aŭ găsit, acolo, pe pămîntul sîrbesc, loc de libertate şi ocrotire. Dacă se găseşte o minte umană care să creadă că ospitalitatea, frăţeşte acordată, creiază musafiruluĭ dreptul de a despoia pe gazdă de casa sa, evident că în psihologia eĭ nu se poate amesteca istoricul, ci e rolul psihiatruluĭ. Că noĭ dorim ca această populaţie să se desvolte naţional, da, şi va veni vremea pentru aceasta, de sigur va veni vremea; ba, cu cît vom merita-o maĭ mult prin ajutorarea ce vom da Sîrbilor, cu atît această vreme va veni maĭ răpede. Cruţarea uneĭ naţionalităţĭ pierdute într'un corp etnic străin se capătă, în adevăr, prin îndatoririĭ esenţiale faţă de acela căruia îĭ aparţine acel corp etnic în care s'aŭ mutat anume elemente ale naţionalităţiĭ tale.

Nicĭodată Romînii de pe valea Timoculuĭ, Oltenii d-voastră, vechĭ Oltenĭ din veacul al XVIII-lea, strămutaţĭ acolo, dar păstrînd toată amintirea maluluĭ stîng al Dunărieĭ, nicĭodată Olteniĭ aceştia nu trebuie să ajungă un măr de discordie între noĭ şi Sîrbĭ, ci, din potrivă, eĭ trebuie să fie un element de continuă legătură frăţească între noĭ şi dînşiĭ, Sîrbiĭ respectînd sîngele nostru în eĭ, iar noĭ respectînd deplina şi statornica lor suveranitate asupra pămîntuluĭ care a ocrotit pe aceştĭ pribegĭ. Aceasta este formula. A umbla unde alţiĭ aŭ biruit, a despoia pe învinsul care zace sîngerat pe cîmpul de luptă, pentru o causă

www.dacoromanica.ro

care este şi a noastră, a-l desbrăca de avutul său, este o faptă pe care Fanarul politic «romîn» din secolul al XX-lea o admite poate, dar pe care cavalerismul românesc moştenit o despreţuieşte. (Puternice aplause, îndelung prelungite.)

Dar, d-lor, nu trebuia veacul al XVIII-lea, nu trebuia urgia fanariotă, nu trebuiaŭ contribuabiliĭ puşĭ la fum pentru a li stoarce dăjdiile, nu trebuia nesiguranţa socială din aceste vremĭ de grea apăsare ţerănească pentru ca să se creeze între Oltenia şi Serbia legăturĭ. Legăturile acestea sînt tot atît de vechĭ ca şi începuturile înseşĭ ale neamuluĭ lor şi ale neamuluĭ nostru.

Domniĭ noştri ştiţĭ că se chemaŭ *Voevozĭ* în timpurile vechĭ; ştiţĭ iarăşĭ că ţeraniĭ liberĭ de pe vremurĭ se chemaŭ *judecĭ* şi că împărţirea ţeriĭ noastre e în *judeţe:* Mehedinţiĭ, cele două judeţe ale Jiiuluĭ, de sus şi de jos, saŭ, cum zicem noĭ după un nume slav: Gorj şi Dolj, Vîlcea, Romanaţiĭ, toate sînt judeţe maĭ vechĭ decît întemeierea principatuluĭ muntean. Şi numele lor s'a luat după numele juzilor de pe vremurĭ: Vîlcea s'a numit după un Vîlcea, care a fost cîndva jude acolo; Romanaţiĭ după un vechiŭ sătean şi ostaş Romanaţ, judeţul Mehedinţuluĭ după un Mehedinţ,—fără *i* la sfîrşit,—care el a dat numele acesta teritorial. Pe urmă a venit, maĭ mare peste juzĭ, Voevodul. Judele era civil, Voevodul ostaş; Voevodul era duce, judele arată prin însuşĭ numele său atribuţiile pe care le îndeplineşte; acesta judeca pe ceĭ de acasă cu cru-

www.dacoromanica.ro

cea în mînă, iar cellalt, Voevodul, cu buzduganul în mînă, judeca pe ceĭ de peste granițe, — pe «sfînta dreptate» și judecătorul de acasă, pe «sfînta dreptate» și acela al dușmanilor de peste graniță.

Dincolo de Olt județele nu se mai chiamă după oameni, ci după rîurĭ, iar în Moldova nu sînt județe, ci Ținuturĭ. În Ardeal însă, prin sate, pănă foarte tărziŭ. se păstrează juziĭ saŭ cneziĭ, cum li ziceaŭ Slaviĭ. Se vede foarte limpede cum pe pămîntul românesc, în părțile acestea apusene, a fost o regiune de temelie, o regiune fundamentală, alcătuită din Oltenia, din Ardealul de Vest și întinzîndu-se pănă în Maramureș, deasupra Moldoveĭ, care este regiunea Voevozilor și a juzilor saŭ cnezilor.

Eĭ bine, între toțĭ Slaviĭ, numaĭ Sîrbiĭ sînt aceĭ cari aŭ avut ca și noĭ organisația Voevozilor și cnezilor. Bulgariĭ nu: Slavĭ cuceriți de războinicĭ de origine turaniană, eĭ aŭ avut cu totul altă orînduială, și, dacă răsare și la eĭ cîte un Voevod, nicĭodată nu o să răsară un cneaz; ba Voevodul care se poate întîlni la Bulgarĭ este de împrumut, și nu originar. Pe cînd în Serbia, Bosnia și Herțegovina, în Dalmația — și Bosnia și Herzegovina, ca și Dalmația, sînt sîrbești, întocmaĭ ca și Serbia care sîngeră acum supt ochiĭ noștri, iar Dalmația e o Serbie avînd pe mal orașe romane trecute supt stăpînire și influență venețiană, dar încolo, tot o Serbie curată, ca și Croația —, rostul lor e originar.

Decĭ, precum la noĭ Oltenia și plaiurile Ardealuluĭ apusean formează regiunea Voevozilor și cnezilor, tot așa la Slavĭ Sîrbia, Bosnia, Herțe-

www.dacoromanica.ro

govina, Dalmaţia formează altă regiune de Voevozi şi cnezi. Şi va înţelege oricine că, atunci cînd instituţiile fundamentale ale acestei părţi româneşti care este Ardealul de Vest şi Oltenia corespund cu desăvîrşire cu instituţiile fundamentale din regiunile slave represintate de Serbia-Stat şi de regiunile sîrbeşti de lîngă dînsa, aceasta înseamnă că am avut odinioară, noi şi ei, o viaţă politică comună. Aceasta nu se poate spune de niciun alt popor în preajma noastră. Cu nimeni n'am împărţit aşezămintele de temelie ale vieţii noastre decît cu dînşii. Se arată astfel de la început, din veacurile cele mai vechi, cît de naturală, cît de indicată de geografie, ca şi de influenţe culturale, este legătura dintre regiunile oltene şi ardelene, de o parte, şi regiunile sîrbeşti de dincolo de Dunăre, de altă parte.

Am mai spus aceasta, li-am spus-o Sîrbilor, în revista lor, *Delo*. A răsărit atunci unul dintre oamenii politici improvisaţi pe cari-i produc azi decoraţiile Europei centrale şi cîte un cuvînt de amabilitate care li se aruncă cu despreţul pe care străinul îl are totdeauna pentru acela care-l serveşte din conrupţie, din vanitate saŭ din simplă prostie congenitală, a răsărit, zic, un bărbat politic improvisat care a spus: «Domnule, mai încet cu comunitatea aceasta între Sîrbi şi între Olteni, fiindcă d-ta pregăteşti lucruri teribile»! (Ilaritate.) Mărturisesc că nu m'am aşteptat să descopăr în fapta mea un aşa de oribil complot în momentul cînd trimiteam unei reviste sîrbeşti, a doua zi după biruinţa contra Austriei, ca demonstraţie, o contribuţie la cu-

www.dacoromanica.ro

noaşterea legăturilor dintre noi. «Ştii ce pregăteşti! Pregăteşti anexiunea Olteniei de către Sîrbi!» (Ilaritate.) Ei bine cu astfel de capete ce poţi face? Şi vedeţi cît de rău e ca un «cugetător», care, în loc să vorbească, scrie, nu poate să audă rîsetele cetitorilor săi, şi chiar de aceia comite articole peste articole, pe cînd, altfel, de ar putea vedea de-a dreptul cum rîde lumea de el, s'ar lecui. (Ilaritate.)

D-lor, nici noi nu sîntem aşa de slabi ca să ne poată cuceri Sîrbii, nici Sîrbii aşa de tari ca să ni iea Oltenia, şi nici noi, nici ei aşa de nebuni ca să schimbăm o prietenie de veacuri întregi pentru astfel de idei mai ilogice, mai stupide decît însuşi planul de a mări România întinzînd un fel de tentaculă de caracatiţă prin valea Timocului, ceia ce ar însemna ca şi cum un original ar lua pe badea Ion, cu sumanul ori cojocul lui, şi, ca să-l «complecteze», i-ar anina la spate o şuviţă cu un clopoţel în vîrf. (Ilaritate.) Şi România s'ar înfăţişa, cu valea Timocului cucerită peste Dunăre, întocmai ca badea Ion care ar umbla cu codiţa şi clopoţelul după dînsul.

Dar legăturile acestea de la început n'aŭ fost singurele legături dintre Sîrbi şi noi.

Domnilor, a venit o vreme cînd s'a întemeiat din Oltenia şi din «Muntenia» de la Argeş un Stat *românesc*, Statul care s'a făcut prin unirea liberă a judeţelor Olteniei cu judeţele muntene ale Argeşului. Atunci aţi pierdut d-voastră Capitala, care s'a mutat la Argeş fiindcă de la Argeş mergeai, prin Cîmpulung şi Tîrgovişte,

www.dacoromanica.ro

la Brăila, la Dunărea-de-Jos, la Dunărea comercială, de *comerț* universal, și prin Dunărea aceasta ajungeaĭ la Marea Neagră. Și, cînd s'a întemeiat Statul unitar, noĭ, Romînĭĭ, am avut nevoie să prefacem o democrație țerănească într'o formă de Stat orientată după normele cele vechĭ ale Răsărituluĭ. Pe atuncĭ Domnul nostru era încă un jude orĭ un Voevod îmbrăcat țerănește și represintînd datine țerănești. Ni maĭ trebuia însă ceva pe lîngă aceasta.

Aceasta nu înseamnă că democrația țerănească n'avea avantagiĭ, dar nu e aicĭ locul să le arăt: o să vie vremea cînd o să se vorbească larg de democrația țerănească d'innainte, chiar dacă multe scaune șubrede s'ar clătina puțin în viața noastră socială și politică, în urma acesteĭ zguduirĭ cu amintirile democrațieĭ de la 1300. Ceia ce a fost atuncĭ, o să se facă din noŭ acum, o să se facă, de sigur, acest lucru mare din lăuntru, cum o să se facă și lucrul cel mare de peste graniță. Orĭcine ar zice: *nu!* Căcĭ pe *nu*, nu se clădește nimic, ci totul numaĭ pe *da*, piatră ce se lasă adînc, formînd temelia pe care poțĭ sprijini apoĭ clădirea (Aplause.)

Nu zic că democrația țerănească de la început a fost rea, dar trebuia să avem ceva maĭ mult: o cancelarie organisată, o ordine de demnitarĭ, o Curte, maĭ ales o legitimitate dinastică încunjurată de prestigiu, și lucrurile acestea, care eraŭ indispensabile, nu le-am luat de la Bulgarĭ, ci de la Sîrbĭ.

Cele d'intăiŭ înrudirĭ ale Domnilor noștri, care aŭ prefăcut pe acești mîndri și viteji țeranĭ în

www.dacoromanica.ro

purtători de purpură şi de coroană, aŭ fost cu dinastiile slave din lumea sîrbească de peste Dunăre, pe o vreme cînd noĭ şi Sîrbiĭ dădeam, pe la Vidin, stăpînitorĭ Bulgarilor, în veacul al XIV-lea. Căcĭ Bulgariĭ eraŭ în decadenţă, Sîrbiĭ în plină putere, iar noĭ alcătuiam tocmaĭ viaţa noastră de Stat, influenţaţĭ de viaţa politică sîrbească.

Apoĭ, în limba slavă, întrebuinţată atîta vreme de cancelariile Domnilor noştri, se cînta şi se cetia cuvîntul luĭ Dumnezeŭ în Biserică. Această limbă, ca şi scrisul eĭ corect, ca şi frumoasa caligrafie împodobită a diecilor domneştĭ, ni-aŭ venit, aicĭ, în Oltenia, din Serbia. Cea d'intăiŭ mănăstire de cărturarĭ pe care am avut-o noĭ, este cea ale cărĭĭ temelĭĭ se maĭ văd la Vodiţa, apoĭ aceia pe care, într'o formă prefăcută, o avem şi astăzĭ, Tismana ; după ele numaĭ a venit Prislopul în Ardeal şi apoĭ fundaţiunile maĭ nouă ale luĭ Mircea-cel-Bătrîn. Cine ni-a adus însă viaţa veche de cărturarĭ, care a fost temelia culturiĭ noastre celeĭ vechĭ? Sfîntul Nicodim. Sfîntul Nicodim era un Greco-Sîrb, avînd sînge grecesc, dar cu o direcţie culturală exclusiv slavă, sîrbească. A trecut dincoace, s'a adăpostit pe pămîntul nostru şi a plătit printr'un dar de cultură nepreţuit acest adăpost pe care i l-am dat noĭ, tocmaĭ aşa precum pribegiĭ sîrbĭ de astăzĭ aduc pentru noĭ, ca răsplată a ospitalităţiĭ, un dar de idealism, un exemplu viu de eroism şi suferinţă, prin care se vor înnălţa sufletele copiilor cari văd ce poate suferi cineva pentru ţara sa fără a pierde vre odată nădejdea în în-

www.dacoromanica.ro

vierea, în răsbunarea şi biruinţa ei. (Aplause călduroase.)

Şi, cînd Sfîntul Nicodim a venit, el a adus şi arta, vechea noastră artă, ce are ca fond, ca temelie, piatra pe care a aşezat-o pribeagul călugăr sîrb din veacul al XIV-lea.

Comunitatea politică în cele mai depărtate timpuri, legături dinastice în veacul al XIV-lea, împrumutarea din Serbia a limbii de Stat şi a limbii din Biserică, a caligrafiei celor d'intîiu dieci ai noştri, împrumutarea din Serbia a cărturarilor religioşi, inspiraţia artei noastre începătoare, — ce dar mai bogat şi mai înflorit voiţi d-voastră să fi avut noi de la un popor care, în clipa ultimelor lui sforţări împotriva Turcilor, dăruia vecinului mai tînăr în viaţa politică întreaga moştenire seculară a străduinţelor sale către cultură? (Călduroase aplause.)

La rîndul nostru, am plătit aceste datorii. A fructificat cultura slavonă pe pămîntul nostru, cărturari moderni au plecat de la noi spre Sîrbi; clerici cărturari au plecat din această Oltenie către provincia turcească a Serbiei. Aşa încît lumina adusă cu mîni pioase, aşa cum aduce cineva o lumînare de Paşti în bătaia vîntului de Marte, lumina adusă de evlavioasele mîni ale Sfîntului Nicodim a ajuns a fi pentru Balcanul întreg o mare flacără de viaţă, din care s'a aprins noua cultură a popoarelor creştine, înduşmănite azi, criminal şi stupid.

Şi mai găsim o legătură între Oltenia d-v. şi viaţa sîrbească: cînd s'a ridicat Caragheorghe

www.dacoromanica.ro

dincolo, cînd s'a întitulat «căpetenie a norodului sîrbesc», cînd a ridicat între țerani un steag țerănesc de libertate și a îndrăznit să stea, el, robul, înnaintea «Împăratului» turcesc, cerînd pentru săracii lui dreptul la viață creștină, s'a mișcat și inima țeranilor noștri de dincoace. Pe cînd era încă un începător în cariera armelor, slujind supt steagul Țarului, Tudor Vladimirescu a luptat la Dunăre pentru libertatea sîrbească. Și, cînd vom merge și noi spre a luptà pentru același scop, să știm bine că înnaintea noastră a mers stegarul care represinta, în umila hotărîre a vitejiei sale, frăția de cruce a Romînilor cu Sîrbii. Așa precum îl vom vedea pe Tudor cu ostașii țerănimii de la 1821 în fruntea noastră de cîte ori vom revendica dreptul sfînt al țerănimii noastre, îl vom vedea în fruntea noastră și de cîte ori vom da ajutorul cuvenit prietenilor noștri cari supt o nouă apăsare sîngeră dincolo de Dunăre. (Aplause puternice.)

Și darul acesta se plătește : ostașul Tudor s'a întors de peste Dunăre ca omul politic Tudor : ideia politică a mișcării sale, de dincolo a luat-o el ; ca un al doilea Caragheorghe, căpetenie de țerani s'a simțit la 1821 pe pămîntul Olteniei, cînd pentru a răpune elementele grecești și ciocoimea grecisată, dedată numai operațiilor fiscale remuneratorii, cultivării asidue, dar barbare, a unui budget începător, el a avut curajul să adune un «Sfat al norodului». A ridicat și el un steag ca și Caragheorghe, același steag al săracilor : al drepturilor și al viitorului lor. Și, precum Caragheorghe a isprăvit ucis pentru îndrăz-

www.dacoromanica.ro

neala fapteĭ sale, şi Tudor a plătit cu sîngele său hotărîrea sa de a ridica poporul nostru, în calitatea luĭ naţională, în rîndul naţiilor moderne. Aceasta a fost învăţătura pe care, prin Tudor, ca răsplată pentru ajutorul de arme ce i-l adusesem, ni-a dat-o Serbia nouă: cea d'intîiŭ manifestaţie, şi mîndră, şi biruitoare, de conştiinţă naţională ţerănească,—şi, vom adăugi, cîtă vreme conştiinţa naţională nu este atributul claseĭ *fundamentale* a unuĭ popor, el nu e în stare nu numaĭ să-şĭ întindă hotarele, dar nicĭ măcar să asigure Statul. (Aplause prelungite.)

Un istoric care ar avea maĭ mult răgaz decît mine acum, ar putea să arate în istoria modernă a noastră atîtea alte legăturĭ între Sîrbĭ şi Romînĭ.

Pot să maĭ amintesc doar că între toţĭ aceĭ cari stăpîniaŭ orĭ stăpîniseră ţerĭ, singurul care a felicitat călduros, care a aclamat cu bucurie Unirea Principatelor noastre, a fost bătrînul ţeran Miloş Obrenovicĭ, care fusese cneaz al Serbieĭ. Vestea Unirĭĭ i-a scos din suflet cuvinte care merită să fie însemnate de cîte orĭ se vorbeşte de legăturile dintre Sîrbĭ şi noĭ. Oaspete pe pămîntul nostru, cunoscător al împrejurărilor politice în care trăiam, acest străin, care nu era cu totul străin, a simţit instinctiv importanţa actuluĭ din 1859 pentru viitorul nostru. Şi între aceĭ cari aŭ urat trăinicie actuluĭ Unirĭĭ şi carieră glorioasă luĭ Alexandru Ioan Cuza a fost cneazul sîrbesc.

* * *

Dar mă opresc aicĭ. Nu e nevoie să se spuie maĭ mult pentru a se afirma, pe basa aminti-

www.dacoromanica.ro

rilor istorice, necesitatea durabilă, eternă a acestor legături dintre dînşii şi dintre noi. Pot fi curente politice, de o parte şi de alta, care, într'un moment, să causeze, cum aŭ şi causat, o înstrăinare între o ţară şi alta. Pe lîngă toate tradiţiile istorice, pe lîngă datoria actuală de a admira eroismul Sîrbilor, se mai adaugă însă ceva pentru a ne uni durabil în sforţările noastre.

Serbia nu poate trăi decît întreagă: de pe cîmpul înfrîngerii sale din 1915, ea se va ridica mai mare; trei secole, de la Cosovo pănă la Caragheorghe, aŭ adus întemeierea Serbiei celei mici; anul de suferinţă de la 1915 va clădi Serbia cea mare. Tot aşa, veacuri întregi de suferinţă ale noastre ni-aŭ dat Romănia mică; chinurile sufleteşti ce le simţim astăzi, zbuciumul care frămîntă inimile noastre, setea arzătoare care ni arde sufletul, jertfele pe care mîne le vom aduce pentru îndeplinirea celui mai sfînt din gîndurile noastre, vor întemeia o Romănie mai mare decît cea de astăzi. Amăndouă popoarele deci, pe acelaşi drum, prin aceleaşi suferinţe, neputînd trăi decît în margenile dreptului naţional, vor formă, aici, în Orient, zăgazul contra apetiturilor imperiale, din Apus astăzi, poate din Răsărit mîne, şi contra atacurilor laşe care, în chiar Orientul Europei, represintă trecutul chiar şi atunci cînd se prind, într'o ultimă mişcare de agonie, de braţul viguros al Germanului, pornit, prin cucerirea lumii, către păgubirea sa proprie (Îndelung prelungite aplause.)

(Stenografiat de *H. Stahl.*)

www.dacoromanica.ro